

POCZĄTKI DZIAŁALNOŚCI ZWIĄZKU STRZELECKIEGO W POWIECIE GOSTYŃSKIM

Bez działalności Związku Strzeleckiego trudno sobie wyobrazić odzyskanie przez Polskę niepodległości w listopadzie 1918 roku. Również w odrodzonej Rzeczypospolitej wpływy tej organizacji na życie społeczne, polityczne, działalność sportową były duże.

W czerwcu 1908 roku na terenie Galicji i z inicjatywy Józefa Piłsudskiego powstał Związek Walki Czynnej (ZWC). Dwa lata później ZWC powołało legalne organizacje o charakterze paramilitarnym, oparte na austriackiej ustawie o tworzeniu związków strzeleckich („Schützen Vereine”). Organizacje te przyjęły nazwy: „Strzelec” w Krakowie i „Związek Strzelecki” we Lwowie. Ich zadaniem miało być przygotowanie kadr dla polskiej armii, mającej powstać w momencie wybuchu wojny między zaborcami. To właśnie z członków tej organizacji powstała słynna „kadrówka”, która stała się namiastką Legionów Polskich.

W odrodzonej Polsce Związek Strzelecki (ZS) rozpoczął działalność w 1919 roku, ale zawiesił ją na okres wojny polsko-bolszewickiej, gdyż jego członkowie zasilili szeregi armii. Organizacja wznowiła swoją pracę 8 września 1920 roku. Głównym zadaniem ZS miało być szkolenie i organizacja armii rezerwowej, która miałaby stanowić w razie wojny zaplecze kadrowe dla armii czynnej i pełnić zadania na froncie wewnętrznym. Realizacja tego zamierzenia odbywała się poprzez zajęcia przysposobienia wojskowego, w których uczestniczyli członkowie ZS. Zajęcia te miały w szczególności przygotowywać „Strzelców” – przedpoborowych do odbycia zasadniczej służby wojskowej.

Duży nacisk w pracy organizacji kładziono na problem wychowania obywatelskiego (w myśl hasła: „Każdy żołnierz obywatelem, a każdy obywatel żołnierzem”) oraz rozwijanie tężyzny fizycznej poprzez zajęcia sportowe. Pod patronatem Związku działały ponadto orkiestry dęte, chóry i amatorskie zespoły teatralne.

Początkowo idea strzelecka nie trafiła na poddany grunt w Wielkopolsce. Działały tu bowiem inne organizacje o charakterze paramilitarnym (m.in. Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” i Kurkowe Bractwo Strzeleckie). Dodatkowo Związek Strzelecki kojarzono z nazwiskiem Józefa Piłsudskiego, który na ziemiach byłego zaboru pruskiego nie był popularny. Ta część Polski była politycznie zdominowana przez Narodową Demokrację.

W latach 1920-1921 wprowadzono podział na okręgi. Poszczególne okręgi ZS były zgodne w swych granicach z granicami Dowództw Okręgów Korpusów. Powiat gostyński znalazł się w strukturach Okręgu VII z siedzibą w Poznaniu. Za początek działalności Związku Strzeleckiego w Gostyńskim należy uznać rok 1927. Powołano wtedy Zarząd Powiatowy tej organizacji. Początki były jednak niezwykle trudne.

Wielkopolanie w większości potępili zbrojny zamach Marszałka w maju 1926 roku. Niechęć, a nawet wrogość do niego powodowały, iż początkowo ZS nie miał szans na zaistnienie i rozwinięcie szerszej działalności. Musiały upłynąć 3 lata, by sytuacja uległa zmianie.

Na początku roku 1930, w ukazującym się w naszym mieście od 1919 roku „Orędowniku Gostyńskim”, zaczęły pojawiać się wzmianki na temat Związku Strzeleckiego. I tak, w numerze z 19 lutego 1930 roku, na pierwszej stronie, ukazał się artykuł: *Związek Strzelecki najliczniejszą armią rezerwową*. Z niego czytelnik mógł dowiedzieć się o liczebności organizacji, kierunkach działalności i historii Związku Strzeleckiego. Wydrukowano także dziesięciopunktowe „Prawo Strzeleckie”. Również w czerwcowych numerach „Orędownika” poruszono te tematy.

Znaczne ożywienie nastąpiło w drugiej połowie roku 1930. 9 sierpnia odbyło się zebranie organizacyjne. Zagaił kierownik powiatowy Związku Strzeleckiego Władysław Hoffmann, wygłaszając referat organizacyjny. Następnie przystąpiono do wyboru zarządu. W jego skład weszli: Teodor Górny – prezes, Julian Hoffmann – wiceprezes, Tadeusz Poradzewski – skarbnik. Bibliote-

karzem wybrano Mariana Podgórnego. Funkcję referenta oświatowo-kulturalnego powierzono Władysławowi Hoffmannowi. Zebranie zakończono wzniesieniem okrzyku na cześć Marszałka Piłsudskiego.

Gostyński oddział Związku Strzeleckiego był pierwszym w powiecie. Wkrótce jego liczebność wzrosła do kilkudziesięciu członków. Przystąpiono do odbywania zajęć z przysposobienia wojskowego (ze szczególnym uwzględnieniem zajęć z bronią). Trzy tygodnie później, tj. 28 sierpnia 1930 roku, utworzono następny oddział, tym razem w Piaskach. Zebranie założycielskie otworzył burmistrz miasteczka, Jan Trafankowski. Po wysłuchaniu referatu Władysława Hoffmanna pt. „Zadania Związku Strzeleckiego”, licznie zgromadzeni tutejsi obywatele zgłaszali swój akces do oddziału. W wyniku wyborów ukonstytuował się zarząd w składzie: Jan Trafankowski – prezes, Ignacy Wolniewicz – wiceprezes, Leon Parzy – skarbnik, Jan Zaborowski – sekretarz. Funkcję bibliotekarza powierzono Adamowi Łukaszewskiemu, ławnikami natomiast zostali Stefan Mika i Władysław Henkel. Komendantem oddziału piaskowskiego wybrano ppor. rez. Wacława Arendta.

Do oddziału gostyńskiego Związku Strzeleckiego zaczęli też wstępować przedstawiciele ówczesnych władz lokalnych. Przykładem może być burmistrz Gostynia Karol Krawczyk. O fakcie tym poinformował „Orędownik Gostyński” 17 września 1930 roku. Rola tej gazety w propagowaniu idei strzeleckiej była duża. Donosiła ona na swoich łamach o aktualnej działalności oraz gdzie i do kogo mogą zgłaszać się chętni do wstąpienia w szeregi interesującej nas organizacji. Początkowo siedziba władz powiatowych Związku Strzeleckiego mieściła się na placu Targowisko pod numerem 7 (obecnie plac Karola Marcinkowskiego).

14 września 1930 roku powstał trzeci w powiecie gostyńskim oddział Związku Strzeleckiego – zorganizowany w Szelejewie. W niecały miesiąc później (12 października) w Krobi Starej zawiązał się czwarty oddział. W skład jego zarządu weszli: Jan Sarnecki jako prezes, Michał Kaczmarek – wiceprezes, Andrzej Kmiecik – sekretarz, Antoni Gała – skarbnik, Franciszek Dworcak – bibliotekarz i jednocześnie referent kulturalno-oświatowy oraz Ludwik Andrzejewski, któremu powierzono komendę nad oddziałem. Następne ogniwo powstało w Poniecu 7 listopada 1930 roku. W jego zarządzie znaleźli się: Stanisław Romanowski – prezes, Władysław Lange – wiceprezes, Stefan Koza – sekretarz, Stanisław Walkowiak – skarbnik, Józef Piotrowski – bibliotekarz, Józef Maćkowski i Kazimierz Piotrowski – ławnicy.

9 listopada 1930 roku wydarzył się w Gostyniu pewien incydent. Tego dnia obchodzono 12 rocznicę odzyskania niepodległości i dziesięciolecie zwycięskiego zakończenia wojny z bolszewikami – „Jacyś ideowi zapaleńcy” (jak nazwano ich w „Orędowniku”) przemianowali plac Targowicko na plac Marszałka Józefa Piłsudskiego, umieszczając na narożnych domach placu stosowne tablice. Należy domniemywać, że członkowie Związku Strzeleckiego mogli być zamieszani w tę akcję. Sprawa ta rozpatrywana była na forum Rady Miejskiej. Propozycja nazwania placu imieniem Marszałka, za którą gorąco orędownik działacz Związku Strzeleckiego Stanisław Gościński, spotkała się z oporem części radnych. Proponowali oni, by plac nazwać imieniem Karola Marcinkowskiego. Spór ten znalazł swój finał na posiedzeniu Rady Miejskiej w dniu 5 grudnia 1930 roku. W wyniku głosowania zwyciężyli – zwolennicy Karola Marcinkowskiego w stosunku głosów 16:5.

W ostatnim miesiącu roku 1930 rozpoczęły swoją działalność trzy następne oddziały Związku Strzeleckiego. 4 grudnia z inicjatywy burmistrza Krobi Jana Graczyka zwołano zebranie organizacyjne. Prezes powiatowy Związku Strzeleckiego Władysław Hoffmann przedstawił zebrany cel i zadania organizacji. Następnie burmistrz Graczyk zapoznał przybyłych ze statutem Związku i wskazał na idee, jakie powinny przyświecać strzelcom. Wybrano zarząd oddziału z Janem Graczykiem jako prezesem. Ponadto weszli do niego: Jan Kotlarek – wiceprezes, Jan Trawiński – sekretarz, Franciszek Stawecki – skarbnik, Walenty Konarski – bibliotekarz. Komendantem oddziału został por. rez. Zygmunt Kokociński, a jego zastępcą st. sierż. rez. Leon Sobierajski. Na początku swej działalności oddział liczył 26 członków.

Cztery dni po utworzeniu oddziału w Krobi powstał kolejny, tym razem w Siemowie. Tutaj zebranie założycielskie zwołano z inicjatywy miejscowego rolnika Stanisława Danka. Wśród zaproszonych gości znaleźli się: prezes powiatowy Związku Strzeleckiego w Gostyniu Władysław Hoffmann oraz komendant powiatowy PW i WF por. Kutermankiewicz. W. Hoffman przedstawił zebrany cel i zadania organizacji, a por. Kutermankiewicz zapoznał obecnych z historią Związ-

ku Strzeleckiego. Po ożywionej dyskusji zdecydowano się utworzyć oddział. W skład zarządu weszli: Wincenty Stróżyński – prezes, Stanisław Danek – wiceprezes, Marcin Piechocki – sekretarz, Wincenty Jędro – skarbnik, Jan Czachowski – bibliotekarz, Stanisław Dudziak – komendant, Ignacy Andrzejewski – zastępca komendanta.

Wkrótce dołączył jeszcze jeden oddział. Utworzono go 21 grudnia 1930 roku we wsi Siedlce. Jego pierwszy zarząd tworzyli: Piotr Podgórski – prezes, Piotr Kaczmarek – wiceprezes, Ignacy Krajka – sekretarz, Stanisław Krzyżyński – skarbnik i Wojciech Nowak – komendant.

28 grudnia gostyńscy Strzelcy wzięli udział w uroczystości pożegnania naczelnika stacji kolejowej – Piweckiego, którego przeniesiono na inną placówkę.

Rok 1931 przyniósł dalszy rozwój organizacji. W początkach marca odbyła się uroczystość poświęcenia świetlicy Związku Strzeleckiego przy ul. Kolejowej. Zaproszono na nią biskupa Władysława Bandurskiego, który w czasie I wojny światowej pełnił funkcję kapelana Legionów. Szacowany gość nie mógł przybyć, ale przesłał na ręce prezesa oddziału stosowny list z życzeniami sukcesów w pracy organizacji.

Od 10 marca 1931 roku gostyńscy Strzelcy rozpoczęli działalność także na niwie sportu. Tego dnia założono Klub Sportowy „Wicher”. Stał się on sekcją oddziału w Gostyniu. Opiekunem klubu został por. Kutermankiewicz.

19 marca cały kraj czcił dzień imieniem Marszałka. Podobnie było i w Gostyniu. O godzinie 9.00 w tutejszej farze odprawiono uroczyste nabożeństwo. Wieczorem odbył się capstrzyk i okolicznościowa akademie w sali Władysława Jezierskiego. Rozpoczęło ją odśpiewanie „Pierwszej Brygady”, następnie wygłoszono okolicznościowe przemówienie. Swoistym „gwoździem programu” była trzyaktowa komedia pt. „Piosenki ułańskie” przygotowana przez Strzelców.

Również w innych miejscowościach powiatu Strzelcy uczcili święto swego Komendanta. W Piaskach, 22 marca 1931 roku, odbyło się w godzinach porannych uroczyste nabożeństwo, zaś wieczorem w sali Strońskiego akademie. Otworzył ją burmistrz Jan Trafankowski. Na program złożyły się deklamacje i występ chóru szkolnego oraz referaty: dr Bondi „Zagadnienia wychowania obywatelskiego” i Waligóry (nauczyciela z Piasków) „Zbrojenia wojenne Niemiec”. Spotkanie zakończyło odczytanie przez Trafankowskiego krótkiego artykułu poświęconego Marszałkowi i wzniesienie okrzyku „na cześć Najjaśniejszej Rzeczypospolitej”.

Tego samego dnia uczczono imieniny Józefa Piłsudskiego także w Siemowie. Amatorski zespół teatralny przy tutejszym oddziale, kierowany przez prezesa Wincentego Stróżyńskiego, wystawił dramat „Więzień Magdeburga” i trójgłos sceniczny „Pod Belwederem”. Po przedstawieniu odbyła się uroczysta akademie, na którą przybyli przedstawiciele władz powiatowych Związku Strzeleckiego. Program obejmował deklamacje i występ chóru Strzelców pod batutą W. Stróżyńskiego. Akademie zakończyło odśpiewanie „Pierwszej Brygady” oraz wspólne zdjęcie chóru i zespołu teatralnego.

W kwietniu i maju 1931 roku powstały następne oddziały Związku Strzeleckiego w powiecie gostyńskim. 2 kwietnia powołano do życia oddział w Sarbinowie, a 6 kwietnia w Michałowie. Kolejne dwa rozpoczęły działalności na przełomie kwietnia i maja. Były to Związki w Czeluścinie i Kuczynie. W końcu lipca powstał oddział w Szurkowie. Jego pierwszy zarząd tworzyli: F. Czajka – prezes, J. Fornalik – sekretarz i F. Świtalski – skarbnik.

19 kwietnia gostyńscy Strzelcy, zrzeszeni w Klubie Sportowym „Wicher”, odnieśli spektakularne zwycięstwo w meczu piłki nożnej z KS „Iskra”, wygrywając 4:3. Sukces ten szeroko opisywała lokalna prasa.

Okazją do zaprezentowania prężnej działalności Związku obywatelom Gostynia stały się obchody święta 3 Maja. Tego dnia Strzelcy wraz z członkami Przysposobienia Wojskowego Kolejarzy i Związku Podoficerów Rezerwy przedelfowali z bronią do Fary na uroczyste nabożeństwo, a potem zaprezentowali się przed starostą Mateuszem Korniakiem. O godzinie 12.40 rozpoczął się bieg na dystansie 4 km, urządzony przez KS „Kania”. Strzelcy zajęli dobre miejsca – Andrzejewski (z oddziału ZS w Krobi Starej) był drugi, a czwarte miejsce zajął Ziemiński z oddziału gostyńskiego.

Członkowie Związku Strzeleckiego zawsze uroczysto obchodzili dzień 6 sierpnia – dzień wymarszu kampanii kadrowej do walk z Rosją w 1914 roku. Gostyńscy Strzelcy uczcili to święto uroczystym spotkaniem, podczas którego wysłuchano referatu J. Walczaka pt. „Wymarsz i pierw-

sze boje strzelców pod dowództwem Józefa Piłsudskiego”. Podobnie obchodzili ten dzień Strzelcy z Krobi. Referat „Szlakiem Kadrówki” wygłosił tutaj Janusz Laskowski.

Następną okazją propagowania wśród społeczeństwa idei strzeleckiej było Święto Żołnierza, obchodzone 15 sierpnia. W 64 numerze „Orędownika Gostyńskiego” z roku 1931 Komenda Powiatowa ZS zamieściła odezwę, w której wzywała młodzież przedpoborową (od 16 roku życia) do gremialnego wstępowania w szeregi organizacji. Oddział w Siemowie zorganizował w tym dniu uroczyste zebranie, na którym J. Laskowski wygłosił referat „Bitwa pod Radzyminem w 1920 roku”. Odegrano również sztukę teatralną „Bernadetta”. Strzelcy zaprosili na to spotkanie referenta starostwa dr Bondi i komendanta powiatowego W. Hoffmanna.

Sierpień i wrzesień 1931 roku były w wielu oddziałach miesiącami intensywnej pracy. Odbywały się liczne zebrania, na których dyskutowano szczególnie na istotą i znaczeniem trzeciego prawa strzeleckiego: „Strzelec jest wzorowym obywatelem i żołnierzem Rzeczypospolitej Polskiej”. W sierpniu i wrześniu powstały też następne oddziały. 23 sierpnia zaczął działać Związek w Wycisławie. Jego pierwszy zarząd tworzyli: Snela – prezes, Jakubowski – sekretarz i referent wychowania obywatelskiego – Maćkowiak. Do oddziału wstąpiło 49 osób. We wrześniu utworzono oddziały w Przyborowie i Ciołkowie, a pod koniec tego miesiąca powstał w Dzieńczyńcu. Do jego pierwszego zarządu wybrano: Rosika (prezes), Szczepaniaka (skarbnik). Funkcję referenta wychowania obywatelskiego powierzono Madalińskiemu.

16 września 1931 roku delegacja ZS z W. Hoffmannem na czele wzięła udział w uroczystości poświęcenia strzelnicy oddziału ZS w Wojciechowie (ówczesny powiat jarociński).

22 października 1931 roku odbyło się w Gostyniu zebranie prezesów i komendantów oddziałów Związku Strzeleckiego w powiecie. Obecnych było 15 prezesów i komendantów. Na zebraniu przybyli także: starosta Korniak, referendarz starostwa dr Bondi i komendant VII Okręgu ZS kpt. Orlicz. Powiatowy referent wychowania obywatelskiego Ignacy Walczak omówił program wychowania obywatelskiego na bieżący rok szkoleniowy i podał metody realizacji zajęć świetlicowych. Komendant powiatowy zreferował natomiast bieżące sprawy organizacyjne, zaś komendanci i prezesi przedstawili działalność poszczególnych oddziałów. Na koniec kpt. Orlicz podał główne wytyczne pracy na najbliższy okres.

„Orędownik Gostyński” z 31 października 1931 roku tak podsumował to zebranie: „Ze złożonych sprawozdań wynika, że idea ZS w powiecie gostyńskim znalazła odpowiedni grunt, czego dowodem, że z dnia na dzień powiększają się kadry Strzelców, którym dobro Rzeczypospolitej i jej przyszłości leży na sercu”. I było to zgodne z prawdą, bowiem liczebność członków oddziału gostyńskiego wynosiła blisko stu Strzelców.

W październiku 1931 roku Związek Strzelecki wystosował apel do swych członków i sympatyków, by zaangażowali się w ogólnopolską akcję pomocy dla bezrobotnych. W dniu 11 listopada oddział gostyński wystawił sztukę teatralną, z której czysty dochód w wysokości 118,20 zł. Zarząd Powiatowy przeznaczył go w całości na fundusz pomocy dla osób pozostających bez pracy. Za ten dowód zaangażowania w sprawy społeczne podziękował Strzelcom starosta Korniak.

W początkach grudnia Komenda Powiatowa ZS wizytowana była przez komendanta obwo-
du ppłk rez. Gustawa A. Testart-Obalskiego (bohatera wojny polsko-bolszewickiej i powstań śląskich, kawalera Legii Honorowej i Virtuti Militari). Znamienity gość konferował z członkami Zarządu Powiatowego: W. Hoffmannem, dr. Bondi i J. Walczakiem.

13 grudnia 1931 roku w sali Kaliksta Jankiewicza odbył się powiatowy zjazd delegatów. Przybyło 13 przedstawicieli oddziałów działających w powiecie. Wybrano nowy zarząd, w skład którego weszli: dr K. Bondi (prezes), członkowie: M. Walewicz, M. Talarczyk, Sz. Kaczmarek, F. Lange, E. Urbański. Do Komisji Rewizyjnej wybrano: Podgórskiego, Urbaniaka, Markowskiego, Jeziora, Dworcza. Obecni na zjeździe jednogłośnie uchwalili decyzję o wysłaniu telegramów hołdowniczych do: Prezydenta Rzeczypospolitej prof. Ignacego Mościckiego, do Marszałka Józefa Piłsudskiego i biskupa dr. Władysława Bandurskiego.

W grudniu 1931 roku członkowie Związku Strzeleckiego mogli zapoznać się z dwoma interesującymi referatami. Pierwszy z nich pt. „Śląsk a Polska” wygłosił z dniem 17 grudnia członek Akademickiego Zarządu Strzeleckiego w Poznaniu – R. Ślusarek. Pięć dni później z odczytem pt. „Lwów – strażnica polskości na kresach wschodnich” wystąpił M. Wodziński – członek Akademickiego Związku Strzeleckiego we Lwowie. Wspaniałą uroczystością zakończyli miejscowi

Strzelcy rok 1931. 27 grudnia Zarząd ZS i Komitet w składzie St. Kochowicz, H. Niestrawski i Markowski zorganizowali „gwiazdkę” dla swych członków i najmłodszych sympatyków.

Następne lata działalności Zarządu Strzeleckiego przyniosły dalszy rozwój tej organizacji. Z roku na rok wzrastały strzeleckie szeregi, powstały nowe oddziały. Związek Strzelecki stał się w latach trzydziestych jedną z najliczniejszych i najprężniej działających organizacji w powiecie gostyńskim.